

יצא לאור ע"י מערכת

מעולפת ספרים

במשנתו של הבעש"ט הק"

גיליון ה'

ראש השנה

ראש השנה שחל בשבת ראש השנה דף כ"ט ע"ב - או"ח סימן תקפ"ה

מאמר בעניין הנלמד בסדר "אהבת תורה" ו"הלכה יומית" לאור המבואר בספרי החסידות

גוזרים לבטל מצות עשה הבא מזמן לזמן אם לא שידעו אשר כח וסגולת השבת תעמוד במקומה, ואכן מבאר שם שלכן נקראת השבת בג' כינויים: שבת, כלה ומלכתא, לרמז על כוח קדושת השבת לעמוד במקום ג' המצוות הללו, וראה מה שביאר בזה בספרו אגרא דכלה"י.

וכתב הבני יששכר^ט וכן כתב גם בספה"ק ייטב לב^י, כי דחיית ג' מצוות אלו, שופר, לולב ומגילה, מחמת יום השבת וקדושתו, נרמזים בפסוק "ויבא יעקב שלם וגו' ויחן את פני העיר", והיינו כי יעקב שהוא בחי' שבת כידוע^{יב} ראה את אלו הג' מצוות הנרמזים בתיבת "שלם" שהוא ר"ת שופר לולב מגילה, וכיון שראה והבחין כי קדושת השבת היא כה גדולה עד שהיא עדיפה יותר מאלו הג' מצוות הבאות מזמן לזמן הנדחות מפניה מחמת שמא יעבירו ד"א ברה"ר, לכך "ויחן את פני העיר", וכפי שביארו במדרש^{יג} ש"נכנס עם דמדומי חמה, וקבע תחומין מבעוד יום", ומכאן למדו חז"ל^{יד} ששמר יעקב את השבת^{יז}.

לפי^{יח} מבאר הרה"ק מדז'יקוב זי"ע בספה"ק אמרי נועם^{יט} את הכתוב בסוף מגילת אסתר^כ "דורש טוב לעמו ודובר שלום לכל זרעו", והיינו דמחמת ש"דורש טוב לעמו" והיינו מפאת מעלת וקדושת השבת שהיא מתנה טובה שדרש השי"ת ליתנה לעם ישראל^{כא}, לכך "דובר שלם [כתיב חסר] לכל זרעו", כלומר שאת אלו הג' מצוות המרומזים בתיבת "שלם" וכנ"ל - אנו נאסרים מלקיים בפועל אלא רק בדיבור וזכירה^{כב}.

אמנם בכל זאת בוודאי דבר זה צריך עדיין ביאור רב מאיזה טעם ביטלו חז"ל מצוות אלו מפני חשש דאיסור שבת, וכלשון הרה"ק בעל התניא זי"ע בספה"ק ליקוטי תורה^{כג}: "עוד יש לעורר ולשום לב מה ראו חז"ל לעקור מ"ע דשופר ולולב אפילו ביום ראשון בגבולין עכ"פ אפילו בזמן שאין בהמ"ק משום גזרה דרבה בעלמא והלא החשש הוא להדיוטים וקלי הדעת ואיך מנעו המצוה לגמרי מכמה צדיקים גדולים וטובים ובפרט מצות שופר ולולב שהרבה כוונות תלויות בהם לידועי דעת שנוגעים עד רום המעלות", וכמש"כ הרה"ק רבי מנחם מענדל מוויז'ניץ זי"ע בספה"ק צמח צדיק^{כד} ש"הוא קשה ההבנה שמחמת גזירה יבטלו מצוות עשה דאורייתא של תקיעת שופר, וגם היה לנו להכין השופר מאתמול".

"שאם חל ראש השנה בשבת - השי"ת נעשה להם בעל תוקע"

והנה מבואר בספרי החסידות^{כה} כי כאשר חל ראש השנה להיות בשבת הוא עדיף טפי וטוב יותר, וכפי שמדייק הרה"ק רבי הענין מאלכסנדר זי"ע^{כז} מהנאמר במשנה "יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת" ולא קאמר בקיצור "ראש השנה שחל בשבת" לרמזו כי הוא יום טוב מאד אם חל ר"ה להיות בשבת, והיינו שכאשר חל ר"ה בשבת מצטרפים תיקוני נפש רוח ונשמה יחדו, שהרי ראש חודש הוא תיקון הגוף, יום טוב הוא תיקון הרוח, ושבת הוא תיקון הנשמה, וכאשר חל ר"ה להיות בשבת מצטרפים שלושתם, ולכן הוא זמן התיקון^{כח}.

דיוק זה מובא גם בספה"ק שם משמואל^{כט} ושם כתב דהטעם בזה הוא כי כאשר חל ראש השנה בשבת נפעלים אותם הדברים מלעילא באופן הטוב ביותר, כי

"שבתון זכרון תרועה"

למדו חז"ל במסכת ראש השנה^א מן שינוי הפסוקים הנאמרים לגבי יום ראש השנה, כי כאשר חל ראש השנה להיות בשבת אין תוקעין בשופר מדאורייתא, וכלשון קדשם: "כתוב אחד אומר 'שבתון זכרון תרועה', וכתוב אחד אומר 'יום תרועה' יהיה לכם", לא קשיא כאן ביום טוב שחל להיות בשבת, כאן ביום טוב שחל להיות בחול^ב.

במדרש^ג ובירושלמי^ד נסתפקו ונשאלו בלימוד זה, וא"כ הו"ד דין זה מדאורייתא, וכמו שביאר בספה"ק אמרי יוסף^ה את הפסוק "וה' פקד את שרה כאשר אמר", דהיינו שהשי"ת שמע בר"ה שחל בשבת רק זכרון תרועה, שהרי פקידה היא מלשון זכירה^ו, וזהו "כאשר אמר", כלומר כאשר הקב"ה עצמו אמר וציוה בתורתו שכשחל בשבת אין תוקעין בשופר אלא רק מזכירין.

לעומת זאת בתלמוד בבלי^ז הקשה רבא על לימוד זה מן הפסוקים בכמה קושיות ותמיהות, ומיישב באופן אחר על פי דברי רבה שאמר כי לעולם מדאורייתא חייבין לתקוע אף בשבת אלא שגזרו חכמים "שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירו ארבע אמות ברשות הרבים".

והנה בוודאי שיש ללמוד מכאן כי קדושת שבת היא כ"כ חשובה ויקרה שדוחים מצווה כזאת מפניה, וכמש"כ בספה"ק נועם מגדים^ח ש"קדושת שבת כי כמה רבה וגדולה היא דמשום חששא דחילול דידה נדחה מצוה רבה ויקרא והכרחית היא תקיעה עיטא דיהב קדוש ברוך הוא לעמא קדישא", וכמו שהביא בספה"ק אמרי נועם^ט מה שפירש בעל ברית כהונת עולם^י בשם רבו הרה"ק המגיד ממעזריטש זי"ע^{יא} את הפסוק^{יב}: "לפעולות אדם בדבר שפתיך אני שמרתי ארחות פריץ", והיינו שלפעמים מצווה שצריכה להיעשות ע"י פעולה ומעשה וכדוגמת השופר שמצווה לתקוע בו בפועל - "לפעולות אדם" - נעשית רק "בדבר שפתיך", דהיינו בזכירה ובדיבור, והטעם לזה הוא משום ש"אני שמרתי ארחות פריץ", דהיינו שאני שומר ארחותי ודרכי שלא אטלטל ד' אמות ברה"ר שהוא מקום פרוץ וחשוף, וכן הביא פירוש זה בספה"ק עקידת יצחק^{יג}.

ומוסיף האמרי נועם^{יד} כי זהו ג"כ פירוש הנאמר בזמירות שבת^{טו} "מעבור דרך וגבולים מעשות היום פעלים", והיינו כי מחשש שנעבור ונטלטל השופר ד' אמות ברה"ר ב"דרך וגבולים", לכך אנו נמנעים "מעשות היו פעלים" - והיינו מלתקוע בפועל. עוד כתב בספה"ק עטרת ישועה^{טז} כי היות שהשופר הוא המצווה הראשונה הנדחת בשבת מחמת חשש שמא יעבירו, לכן היא נקראת מצווה קלה שאדם דש בעקביו, והיינו שהמצווה מתבטלת מחמת חשש שיילך בעקביו ד' אמות ברשות הרבים.

ויבא יעקב שלם - שופר לולב מגילה

והנה שם בגמרא^{יז} הוסיפו דכשם שתקיעת שופר נאסרה מדרבנן מחשש דשמא יעבירו כך גם לגבי נטילת לולב וקריאת המגילה הנדחות אף הם מפני השבת, ואיתא בספה"ק בני יששכר^{יח} ש"בוודאי כל משכיל יבין שהגם שגזרו חז"ל לבטל מצות אלו ביום השבת בכדי שלא יבואו לידי חילול, עכ"ז השכל מחייב שבודאי לא היו

א. כ"ט ע"ב. ב. ועי' בספה"ק אמרי יוסף פר' מצווע שמבאר לאור חילוק זה את סדר הפסוקים. ג. ויק"ר כט יב. ד. ר"ה פ"ד ה"א. ה. פר' וירא. ו. שרה ר"ת שופר ראש השנה. ז. ר"ה ש. ח. ת. פר' יתרו. ט. מנחם המאמר לפרוים אות כא. י. מאמר אילו של יצחק פכ"ז. יא. תהלים יז ד. יב. וילך אות י. יג. שבת ר"ה אות א. יד. בזמר 'שבת היום' ליום ש"ק. טו. פר' עקב. טז. ר"ה ש. ז. מאמרי השבתות מאמר ט אות א. יח. פר' וישלח. יט. ש. כ. וישלח לג יח. כא. לקו"ת פ' וירא ד"ה נוה; הובא בספה"ק אהבת שלום פר' תולדות; צמח צדיק וישלח; קול שמחה ערך שבת אות א; וראה בספר מבוא לחכמת הקבלה, חלק ב מאמר א. על דבר תנוכה; ועי' של"ה הק' פר' ויקהל פקודי אות יז. כב. בראשית רבה יא ז. כג. שם עט ו. כד. ועי' בספה"ק צמח צדיק לחג הסוכות שמבאר השייכות שבין ג' המצוות הללו. כה. פורים, אות כא. כו. אסתר י ג. כז. שבת י ע"א. כח. ועיי' שםבאר שלכן דווקא רבה אמרה להא שמעתתא כי רבה"ס"ת של אלו הג' מצוות, שופר לולב מגילה. כט. דרושים לר"ה ד"ה להבין המשנה. ל. לר"ה ד"ה במשנה יו"ט. לא. ועי' מש"כ בספה"ק עקידת יצחק פר' נציבים. לב. שיח שרפי קודש ערב ראש השנה אות ל. לג. ספר הנהגות צדיקים, תיקונים ואזהרות מהגה"ק רבי ישראל חיים מקליינווארדין הי"ד. לד. ר"ה שנת עטר"ת ליל א.

כאשר הדברים תלויים במעשינו אזי פעולתם תלויה בכוונת הלב שלנו, אמנם כאשר הכל נעשה משמים אזי נעשה הכל בצורה היותר טובה, וכדברי קדשו: "על כן בשבת שכל כחות החיצוניים מסתלקים מאליהן לנוקבא דתהומא רבה, שוב אין אנו צריכין לשופר, ויכול האור להופיע אף בלי שופר, ומובן שזה יותר טוב כשנסתלקין מאליהן, כי הסילוק שע"י השופר הוא כפי מסת רעותא דליבא, וכענין שבזוה"ק"י אשרי העם יודעי תרועה יודעי ולא תוקעי וכו' ולזמנא קל שופרא בכלהו עלמין בכוונא דליבא בחכמתא ברעותא וכו', אך בשבת שמסתלקין מפקד קדושת שבת, מסתברא שאינו תלוי בכוונת הלב כלל".

וכן עד"ז מתאמרא משמיה דהרה"ק רבי בונם מפרשיסוחא זי"ע"ל כי בעת זאת שישראל אנוסים ואינם יכולים לתקוע בשופר הקב"ה תוקע בשבילם - "שישראל אנוסין הם שאינן יכולין לתקוע, אזי הקב"ה תוקע עבורם, וזהו הענין שכתוב, יום טוב של ראש השנה, שאם חל ראש השנה בשבת, ליהודים זה יום טוב, מפני שהשי"ת נעשה להם בעל תוקע, ואם הקב"ה הוא הבעל תוקע, אז כל הכוונות והיחודים נעשים כראוי".

נמצא א"כ כי "מניעת התקיעה בשבת היא תקיעה" כלשון בעל הישמח משה"ל, וכפי שמאריך לבאר בספה"ק צמח צדיק"ל האין שכל התיקונים הנעשים ע"י התקיעה נעשים גם ע"י קדושת השבת, וכתב שם כי לכן "תקעו בחודש שופר" ר"ת שבת, וכידוע מהרש"ש זי"ע"ל שיש לכוון את כל כוונות התקיעות דמיושב אף כשחל בשבת, אחר קריאת התורה.

ומבואר בספה"ק ישמח ישראל ובספה"ק עקידת יצחק"א, כי ביאור ההשוואה בין קדושת שבת לתקיעת שופר היא, שהרי כל עניין השופר הוא הכנעת גוף האדם והבאתו לנקודת האין והאמת שבפנימיותו, להסיר כל הרצונות וההסתרות

המכסים על נקודה פנימית זו ולגלותם ע"י צעקה מעומקא דליבא להשי"ת"מ, וכן גם יום השבת הנקרא "יומא דנשמתא"מ עניינו הוא שלאחר ששת ימי המעשה שהאדם עסוק בעניינים גשמיים היא האדם עסוק בעניינים הנוגעים לפנימיות נפשו ונשמתו, ומובא בספה"ק אמרי נועם"י

רמז לזה, כי סוד השופר נרמז בשבת, כי השופר זכר לעקידה ו"יצחק שה עקידה" בגימטריא "שבת".

ואינא בספה"ק בני יששכר"י כי כוח השבת הוא לתקן ב' ימי ראש השנה, וכדברי האריז"ל"מ המובאים בספה"ק היכל הברכה"י "שבת" עולה בגימטריא "עצם בשר", והיינו כי השבת הוא כנגד שתי הבחינות רחל ולאחיה שהם דינא קשיא ודינא רפיא, וכן שני ימי ר"ה הם ג"כ כנגד דינא קשיא ודינא רפיא שהם ב' חלקי בניין המלכות כידוע, ולכן אין תוקעין בשבת, ואין כאן המקום להרחיב בזה.

שמה יעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים

כאמור, מסקנת הגמרא (בבלי) באיסור תקיעת שופר בשבת היא ד"מדאורייתא מישרא שרי, ורבנן הוא דגזור ביה כדרבה, דאמר רבה הכל חייבין בתקיעת שופר, ואין הכל בקיאיין בתקיעת שופר, גזירה שמה יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד, ויעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים".

בביאור משמעותו של חשש זה כתב בספה"ק בת עיני"ח כי עניינו הוא חשש שמה אם יתקע בשופר ביום השבת ייכנס למקום הסטרא אחרא, שהרי העברת חפץ ד' אמות ברשות הרבים נדרשת בספרי החסידות"י לכניסת האדם לעלמא דפירודא היפך רשות היחיד שהוא עולם האחדות, כי ארבע אמות הוא מקומו של

אדם בפישוט ידיים ורגליים וכאשר נמצא שם ועוסק במלאכת עצמו וצרכיו במקום לגלות כבוד השי"ת בבחינת "ד' אמות של הלכה" שהם הגילוי היחיד שיש להקב"ה עתה בעולמו"י, הרי הוא נותן מקום לכוחות הטומאה והפירוד וכמבואר בספה"ק באר מים חיים"י, ולכן כל זמן שהאדם סומך על כך שע"י קדושת שבת יזכה לבוא לבחינת השופר אף בלא תקיעה בפועל אזי נעשה הכל מלעילא ואין הדבר תלוי בכוונתו וכדברי השם משמואל הנ"ל, אולם אם אין האדם סומך עצמו על כך אלא רוצה לעשות עובדא מלתא מצד עצמו אזי תלוי הדבר בכוונת ליבו ובהתגברות הצורה שלו על החומר, ויש לחשוש משום כך"י שמה יעשה בפניות ובמחשבות זרות שמקורם בסטר"א ובעלמא דפירודא, וכן מבואר בספה"ק צמח צדיק"י.

בין מקדש לגבולין

והקשה הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע בספרו פרי צדיק"י, דבשלמא למסקנת הבבלי דאיסור תקיעה בשבת הוי גזירה מדרבנן מובן מה שנפסק במשנה"י דאיסור התקיעה בשבת הוא רק בגבולין אולם במקדש תוקעין אף בשבת, שהרי אין שבות במקדש שכהנים זריזין הן ויודעים להיזהר שלא יבואו לידי איסור תורה"י, או משום דבמקדש היו בקיאים בקביעא דירחא"י, אלא לדעת המדרש והירושלמי דהוי מדרבנן א"כ מאיזה טעם היו תוקעין במקדש אף בשבת, ואף דגם זה הוי גזירת הכתוב וכדיליף במדרש"י מדכתיב "יום תרועה יהיה לכם" במיכות "ולועשיהם אשה" - ד"במקום שהקרבתו קרבין תוקעין בשבת", מ"מ צריך ליתן ביאור וטעמא לקרא, ולעמוד על סוד העניין וכוונתו.

והנה כתב הרה"ק רבי מנחם מענדל מוויז'ניץ זי"ע בספה"ק צמח צדיק"י לבאר החילוק שבין המקדש לגבולין, והיינו כי המקדש הוא כנגד שלושה הספירות

הלוח השבועי - לשבוע הקרוב		הלכה יומית
פרשה	יום	אהבת תורה
א' דר"ה	שבת	הטמנת חמין בערי"ב סימן תר"ט סעיף א' - גר יזה"כ סימן תר"י סעיף ד'
האזינו	יום א'	חזרה
	יום ב'	ראש השנה ל"א ע"ב
	יום ג'	ראש השנה ל"ב ע"א
	יום ד'	ראש השנה ל"ג ע"ב
	יום ה'	ראש השנה ל"ג ע"א
	יום ו'	חזרה
		כיסוי הדם יו"ד סימן כ"ח סעיפים א'-ד'
		כיסוי הדם סימן כ"ח סעיפים ה'-י"ד
		כיסוי הדם סימן כ"ח סעיפים ט"ז-כ'
		כיסוי הדם סימן כ"ח סעיפים כ"א-כ"ד
		ליל יוה"כ סימן תר"ט סעיף א' - שחרית סימן תר"ב סעיף א'
		שחרית סימן תרכ"א סעיף א' - מנחה סימן תרכ"ב סעיף א'

הראשונות שהם חכמה בינה דעת, שבהם מורגשת אחדותו יתברך וקדושתו והשכינה שורה שם בגילוי כמש"כ"ס"א "לא יגורך רע"י, ואילו הגבולין הם כנגד שבע הספירות התחתונות שהם חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד ומלכות, שבהם יש כבר טוב ורע כיון שאף החיצונים נאחזים שם"י,

ולכן הם קרויים גבולין כי הם מגבילים השפע ומונעים ממנו מלהתפשט לגמרי"י, וכמו שהביא בספה"ק ייטב לב"י בשם גורי האריז"ל"י לבאר כי לכן רק במקדש היה הכהן גדול יכול להזכיר שם הוי"ה ככתבתו, כי רק במקדש שהיה שם גילוי שכינה והרגשת האחדות הפשוט היה שייך להזכיר שם הוי"ה שרומז לעצמותו ית' ואחדותו"י.

לאור חילוק זה מבואר בספה"ק שם משמואל"י כי טעם השופר אף הוא משתנה מהמקדש לגבולין, דאילו בגבולין טעם תקיעת השופר הוא באופן של "סור מרע" - על מנת להבריח החיצונים ולסלקם מהקדושה, ואילו במקדש המטרה הוא באופן של "עשה טוב" - לגרום להקדושה שתתפשט בחוץ ע"י שיהיה יחוד פנים בפנים בין השי"ת לעולמות"י, וכן מבואר בספה"ק ייטב לב"י.

וכתב בספה"ק דברי חיים"י, כי לכן דווקא בגבולין ששם יש מקום לאחיות החיצונים ושליתתם חיישינן שמה יעבירנו ד' אמות ברה"י ולא יכוון לגילוי כבוד מלכותו אלא רק בשביל לרעות ולהגדיל את עצמו ורשותו, משא"כ במקום המקדש ששם מקום השראת השכינה בגילוי"י, וכמו שבעת התיקון נאמר"י ש"לא ירעו ולא ישחיתו" כך גם בביהמ"ק אין שום מקום וחיות לצד הטומאה"י, לכן שם נתגלה בחינת מקור העליון חק התורה שתוקעין אף בשבת"י, וכן כתב עד"ז בספה"ק שם משמואל"י עיי"ש באריכות.

לה. ח"ג י"ח ע"ב. לו. קול במשך ח"ב ר"ה. לז. וירא נ ע"ב. לח. לר"ה ד"ה במשנה. לט. ספר הנהגות צדיקים, מנהגים, רבי שלום שרעבי, אות סא. מ. מועדים אות ט ר"ה שחל להיות בשבת. מא. וילך תרצ"ג אות א. מב. כמבואר בגילוי הקודם. מג. זוה"ק ח"ב רא ע"א. מד. יום ר"ה אות יז. מה. מאמרי השבחות מאמר א אות ז. מו. ליקו"ת בראשית ד"ה ויאמר האדם. מז. פרי תולדות. מח. פרי וילך. מט. בני יששכר מאמרי חודש ניסן מאמר ד; ליקוטי תורה ראה; באר מים חיים תולדות פכ"ו; ויצא פכ"ח; מקץ פמ"א; מגן אברהם משפטים; עבודת ישראל לסוכות; ערבי נחל בחקותי; חקת; אמרי יוסף ויקהל; רס"ס לילה נז; דובר צדק אות ד; אמרי אמת לך לך; ועוד הרבה. וני ע"ח שער יז פרק ז. נ. ועי' בספה"ק אור המאיר פרי אמור ובספה"ק אור לשמים פרי כי תשא. נא. ברכות ח ע"א. נב. פרי כי תצא פכ"א. נג. כמש"כ בספה"ק נועם מגדים פרי יתרו ד"ה א"י לקדשו נד. פרי בהעלותך. נה. לר"ה אות יז. נו. ר"ה כט ע"ב. נז. רבנו יהונתן ערובין קב א; כסף משנה סוף הל' בית הבחירה; שו"ת הריב"ש סי' קסג; ועי' מאירי ר"ה שם. נח. עי' ייטב לב פרי אמור. נט. ויק"ר כט יב. ס. לר"ה. סא. תהלים ה ה. סב. תיקו"ז צח ע"ב. סג. שם משמואל מקץ. סד. ספר הליקוטים ריש פרי תולדות. סה. פרי תרומה ופר' נשא; הובא בקדושת יו"ט פרי חוקת. סו. עי' פע"ח שער יוה"כ פ"ב, ושלי"ה פרי יתרו תורה אור. סז. אוהב ישראל בראשית; ייטב לב וירא; ויגש; וארא; בשלח; יתרו. סח. ר"ה תרע"ו. סט. וכמבואר בכתבי האריז"ל (שער הכוונות ענין ראש השנה דרוש ז עמוד רנח) שסוד השופר הוא לנסוך לז"א נוק' זה מזה ולהחזירם שיעמדו פכ"פ, וכמו שהביא בספה"ק ייטב לב פרי אמור עיי"ש. ע. פרי אמור. עא. לר"ה ד"ה בפסוק תקעו. עב. שם ד"ה ולכן בעוה"ר. עג. ישעיה יא ט. עד. שם ד"ה ורק במקדש. עה. שם ד"ה אך בשבת. עו. ר"ה תרע"ב.